

SOCIAAL WERK DOET ERTOE

SOCIAALWERKCONFERENTIE 2022

Actieplan Sterk Sociaal Werk 2020-2024

Tussentijdse rapportering

Op 20 december 2019 keurde de Vlaamse Regering het actieplan Sterk Sociaal Werk goed dat door het Vlaams Platform Sterk Sociaal Werk werd voorgedragen. Het Vlaams Platform werd opgericht na de eerste Sociaalwerkconferentie in 2018. Het doel van het actieplan 2020-2024 is het versterken van sociaalwerkpraktijken die voortbouwen op de krachtlijnen van Sterk Sociaal Werk en die inzetten op het realiseren van de mensenrechten. Om een antwoord te formuleren op de uitdagingen in het actieplan, zijn verschillende projecten en werkgroepen van start gegaan.

Op de Sociaalwerkconferentie van 5 mei 2022 maken we een tussentijdse stand van zaken op over de uitvoering van het actieplan, brengen we de eerste resultaten van het actieplan en tonen we hoe het sociaal werk antwoorden formuleert op de geïdentificeerde uitdagingen. Met deze tweede Sociaalwerkconferentie willen we de stem van het sociaal werk versterken en tonen wat de maatschappelijke waarde van het sociaal werk is. Ook willen we de passie voor sociaal werk bij sociaal werkers aanwakkeren en hen erkenning geven. We verbinden op deze dag sociaal werkers, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en gebruikers uit een veelheid van werkvelden en beleidsdomeinen. Met sociaal werk verwijzen we niet naar een specifiek diploma of beroep, maar wel naar een veelheid van praktijken in een veelheid van beleidsdomeinen die samen met burgers, burgerinitiatieven, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen inzetten op het realiseren van mensenrechten en sociale rechtvaardigheid.

In deze tekst brengen we als Vlaams Platform Sterk Sociaal Werk **de kernboodschappen van de Sociaalwerkconferentie 2022** samen. Deze kernboodschappen zijn opgesteld samen met alle betrokken partners en werkgroepen die de afgelopen 2 jaar werkten rond specifieke thema's, zoals politiserend werken, impactgedreven handelen, diversiteit, digitalisering en sociaal werk op de eerste lijn.

1. MENSENRECHTEN DOEN ERTOE

Het eindrapport van de eerste Sociaalwerkconferentie in 2018 koos resoluut voor de mensenrechten en sociale rechtvaardigheid als moreel kompas voor het sociaal werk.

De **Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM)** verscheen in 1948 en stelt dat de “**erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld**”. De UVRM bevat niet enkel burgerlijke en politieke rechten, maar ook sociale, economische en culturele rechten (die verankerd zijn in artikel 23 van de Belgische Grondwet) en de zogenaamde collectieve rechten, waaronder het recht op een gezond leefmilieu en duurzame ontwikkeling.

Mensenrechten zijn dus tegelijk het uitgangspunt en de maatstaf voor Sterk Sociaal Werk. Mensenrechten dagen de samenleving en het sociaal werk voortdurend uit om kritisch te kijken en te streven naar een meer duurzame en rechtvaardige samenleving.

Mensenrechten doen ertoe, maar staan onder druk en worden geschonden. Zo leeft 9 procent van de mensen in Vlaanderen onder de armoedegrens. Sociaal werkers stellen in hun dagelijkse praktijk vast dat het recht op kwaliteitsvol en betaalbaar wonen voor heel wat mensen niet gerealiseerd wordt.

In 2018 vertaalden we de mensenrechtenbenadering in vijf krachtlijnen voor Sterk Sociaal Werk: politiserend handelen, nabijheid, procesgericht werken, verbindend werken en generalistisch werken. Die vijf krachtlijnen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ze zijn een houvast om het werk van sociaal werkers in al zijn verscheidenheid te vatten.

Politiserend handelen, één van die krachtlijnen, kreeg de afgelopen jaren bijzondere aandacht. Politiseren gaat in de meest brede zin over sociaalwerkpraktijken die bijdragen aan het publieke meningsverschil over hoe we de samenleving inrichten. Omdat de vraag naar meer gelijkheid en rechtvaardigheid inherent normatief is, is er ook nooit een finaal antwoord. Het is in die zin essentieel dat sociaal werkers, via diverse kanalen en strategieën, sociale en maatschappelijke kwesties op uiteenlopende momenten telkens weer op de publieke agenda zetten.

Concreet kan het gaan om (1) het zichtbaar maken van maatschappelijke noden en onrechtvaardigheden, (2) het faciliteren van participatie aan publieke beleidsprocessen zodat de stem van niet-gehoorde groepen onder de aandacht komt, (3) het uitdagen van de samenleving om structurele antwoorden te vinden voor maatschappelijke uitdagingen, (4) het

versterken van de stem van mensen in een kwetsbare positie en (5) het opzetten van concrete sociaalwerkpraktijken die tonen hoe het anders en beter kan.

Het nieuwe boek 'Publiek gaan! Politiserend handelen in het sociaal werk', uitgegeven onder impuls van Socius (Steunpunt voor het socio-cultureel volwassenwerk), brengt heel wat kennis en expertise over politiserend sociaal werk samen. Meer dan 50 praktijkwerkers, opleiders en academici werkten mee aan dit boek.

Een mensenrechtenbenadering in het sociaal werk vraagt om **nabijheid, aanwezigheid en outreachend en verbindend werken van sociaal werkers. Vertrouwen bouw je op via langdurige relatie-opbouw met de mensen waarmee je werkt. Dit vraagt om sociaalwerkpraktijken die vertrekken vanuit de vragen en belangen van mensen**, al dan niet in een kwetsbare positie.

Zo'n nabije werkingen bevinden zich fysiek en mentaal dichtbij de leefwereld van mensen en sluiten aan op hun verwachtingen en vragen. Op die manier kan het sociaal werk noden detecteren en publiek maken, inspelen op maatschappelijke vraagstukken en uitdagingen, en inzetten op gemeenschapsvorming in functie van het samenleven in diversiteit.

Covid19 heeft de daadkracht en creativiteit van sociaal werk opnieuw in beeld gebracht. Zo hebben heel wat sociaal werkers, ondanks de moeilijke werkomstandigheden, toch voor verbinding gezorgd en getracht om niemand achter te laten. Tijdens deze crisis hebben verschillende overheden in dit land de politiserende werking van sociaal werk ook volop erkend. Er kwamen taskforces die signalen van sociaal werkers uit de praktijk oppikten en zichtbaar maakten. Sociaal werkers wezen erop hoe deze gezondheids crisis ook een sociale crisis was, die bestaande ongelijkheden versterkte en nieuwe ongelijkheden aanwakkerde. Tegelijk heeft de crisis opnieuw de noodzaak van nabije en fysieke dienstverlening zichtbaar gemaakt. Een sterk, generalistisch sociaal werk op de eerste lijn kan hier het verschil maken

2. SOCIAAL WERK(ERS), SAMEN MAKEN WE HET VERSCHIL!

Werken aan mensenrechten **vraagt tijd en langdurige, volgehouden inzet** van een veelheid van sociaal werkers en sociaalwerkorganisaties. Sociaal werkers zijn vandaag actief in tal van beleidsdomeinen (waaronder wonen, werk, cultuur, onderwijs, gezondheidszorg, stadsontwikkeling, sport...). Samen maken die praktijken het verschil, hun gecumuleerde impact is groter dan de som van de afzonderlijke praktijken.

Zo leveren een veelheid van sociaalwerkpraktijken elk op hun manier een bijdrage aan het **recht op wonen**. Energiesnoeiërs helpen mensen met hun energiefactuur. Sociaal werkers

van het CAW zetten in op vermijden van uithuiszetting. Jeugdwerkzorgswerkers van Betonne Jeugd brengen dak- en thuisloosheid van jongvolwassenen in beeld. Maatschappelijk werkers van het OCMW bekijken of mensen recht hebben op een energiepremie. Samenhuizen vzw, een socio-culturele beweging, adviseert, informeert en sensibiliseert het ruime publiek rond gemeenschappelijk wonen. Dedicated teams werken aan 'housing first' voor mensen die langdurig dakloos waren. Sociaal werkers benutten het lokale toewijzingsreglement om mensen aan een sociale woning te helpen. Hiervoor wordt ook samen gewerkt met professionals en vrijwilligers uit nog andere beleidsdomeinen.

Het vaststellen en evalueren van deze maatschappelijke impact van sociaal werk laat zich niet vatten in eenvoudige rekenmodellen, net omdat het menselijk handelen niet zomaar te voorspellen en te sturen valt. Er zijn aangepaste methoden nodig die toelaten om de complexiteit van sociaal werk, de impact, het verhaal achter de cijfers, de werkzame factoren en structurele randvoorwaarden in beeld te brengen. We brengen graag het debat over impactevaluatie op gang aan de hand van de visietekst die het resultaat is van een project gefinancierd door het Departement WVG

3. SOCIAAL WERK STAAT ONDER DRUK

Ondanks het grote belang en de maatschappelijke betekenis staat het sociaal werk vandaag ook onder druk. Dat bleek uit onze onlinebevraging van sociaal werkers in mei 2021, de signalen van werkers uit de verschillende regionale platformen en de input van belangrijke stakeholders.

Sociaal werkers geven aan dat het vergroten van **het draagvlak voor de krachtlijnen van Sterk Sociaal Werk een blijvende opdracht is**, zowel binnen de eigen sociaalwerkorganisaties als in de ruimere samenleving.

Uit de bevraging blijkt duidelijk dat de randvoorwaarden voor sterk sociaal werk niet altijd gerealiseerd zijn. Het gaat dan niet alleen om het gebrek aan tijd om op een kwaliteitsvolle manier te kunnen werken, maar evenzeer om het feit dat een aantal mensenrechten niet of te weinig gerealiseerd worden en de vaststelling dat belangrijke basisdiensten voor veel mensen in een kwetsbare positie onvoldoende bereikbaar zijn. Een actueel voorbeeld vinden we in de wooncrisis. Die maakt dat sociaal werkers heel veel tijd steken in het samen met mensen zoeken naar een betaalbare woning. Daardoor rest hen te weinig tijd om met de andere vragen en noden van mensen aan de slag te gaan.

Een andere belangrijke randvoorwaarde die onder druk staat is de financiering. Deze loopt bijvoorbeeld steeds meer via tijdelijke tendering of projectfinanciering. Hierdoor vermindert de

tijd binnen sociaalwerkorganisaties om aan kennisopbouw en continuïteit in de dienstverlening te werken.

De krachtlijnen van Sterk Sociaal Werk staan ook onder druk door **een grote werkdruk in combinatie met administratieve (over)belasting**. Op dit terrein is er dringend actie nodig. De kwaliteit van arbeid in de social profit is een belangrijke uitdaging. De VIA-akkoorden zijn een belangrijke stap in de goede richting, maar de werkdruk en administratieve vereenvoudiging vragen om blijvende aandacht van beleidsmakers. Dit wordt nog versterkt door de huidige krapte op de arbeidsmarkt: **de war on talent slaat ook toe in het sociaal werk**.

Bovendien is de **opeenvolging van een aantal grote maatschappelijke crisissen** bijzonder slopend voor het sociaal werk. Er is al jaren een wooncrisis. De recente energiecrisis zorgt ervoor dat heel wat mensen in de problemen komen met het betalen van hun energierekening. Het aantal mensen met schulden neemt hierdoor toe. Corona was, naast een gezondheidscrisis, ook een sociale crisis. Heel wat mensen kwamen financieel in de problemen, de omschakeling naar digitale diensten en digitaal onderwijs impliceerde dat niet iedereen kon volgen, de cultuursector stond onder zware druk. Nu, met de oorlog in Oekraïne en een nieuwe groep vluchtelingen, moet opnieuw creatief gezocht worden naar oplossingen. Deze opeenvolging van crisissen is een grote uitdaging voor veel sociaal werkers. Zo moet er resoluut ingezet worden om het werk aantrekkelijk te houden door een voldoende personeelsinzet te voorzien. We moeten ook de administratieve overbelasting inperken en voldoende tijd en ruimte voorzien voor de realisatie van de krachtlijnen van Sterk Sociaal Werk.

Tot slot wordt politiserend handelen van sociaal werkers niet altijd geapprecieerd. De idee van het primaat van de politiek verwijst naar de overtuiging dat enkel verkozen volksvertegenwoordigers politieke beslissingen mogen nemen. Nochtans laat een vitale democratie tegenspraak toe en is het belangrijk dat het politieke debat over de toekomstige samenleving niet enkel in het parlement wordt gevoerd.

4. SOCIAAL WERK: ZET RESOLUUT IN OP DIVERSITEIT EN INCLUSIE

Mensenrechten zetten diversiteit en inclusie hoog op de agenda van het sociaal werk. **Het sociaal werk moet een versnelling hoger schakelen om in te spelen op de groeiende etnisch-culturele diversiteit in de samenleving**. Etnisch-culturele diversiteit is geen

werkpunt, maar een vaststelling en vertrekpunt. Meer dan ooit moet het sociaal werk de eigen handelingsverlegenheid hierover aanpakken.

Werken aan diversiteit en inclusie kan ook niet zonder een duidelijk standpunt in te nemen **tegen racisme en discriminatie**. Sociaal werk moet daarom resoluut kiezen voor een offensieve aanpak van racisme en discriminatie, maar ook oog hebben voor sluipende vormen van uitsluiting die het gevolg zijn van het niet-erkennen van verschillen tussen mensen.

Op de Sociaalwerkconferentie presenteren we verschillende sociaalwerkpraktijken die inzetten op inclusie. **Dit betekent niet dat we personen en groepen aanspreken op hun etnisch-culturele achtergrond, maar wel hun gemeenschappelijke bekommernissen identificeren, het samenleven verbeteren en wederzijdse begrip en inlevingsvermogen versterken**. Voor het sociaal werk betekent het ook de eigen evidenties voortdurend in vraag stellen. Dit is enkel mogelijk met een inclusief organisatiebeleid. Op de conferentie laten we organisaties en directies die hiervoor kiezen, aan het woord. Een inclusieve organisatie vraagt om een uitgesproken visie op diversiteit, om een volgehouden inspanning om het eigen denken en handelen kritisch onder de loep te nemen en om volop in te zetten op een divers personeelsbeleid.

Ook de verschillende opleidingen sociaal werk engageren zich om diversiteit en inclusie verder in het opleidingsprogramma, het docentenkorps en de studentenpopulatie te integreren. Opleidingen dagen het werkveld uit om een zo inclusief mogelijk stagebeleid uit te zetten. Om het aantal studenten in de sociaalwerkopleidingen te verhogen, zijn ook blijvend inspanningen nodig in het lager en middelbaar onderwijs om de doorstroom naar het hoger onderwijs te verbeteren.

5. DIGITALISERING VAN EN IN HET SOCIAAL WERK

Digitaal en blended werken breken door in het sociaal werk, maar de mogelijkheden om digitaal te werken kan het sociaal werk nog beter benutten. Tegelijk is het sociaal werk zich bewust van de digitale kloof. Het is belangrijk dat digitale vaardigheden (zowel bij sociale professionals als bij gebruikers) versterkt worden, in combinatie met een betere toegang tot hardware en software en de creatie van specifieke software op maat van de meest kwetsbare groepen. Sociaal werkers delen samen met middenveldorganisaties de bekommernis dat de toegang tot het internet een basisrecht is.

De toenemende digitalisering van de hulp- en dienstverlening mag echter niet de fysieke en relationele nabijheid en de bereikbaarheid van basisdiensten verder onder druk zetten. Heel wat mensen worstelen met de digitale wereld. Ze vinden hun digitale weg niet,

waardoor hun toegang tot grondrechten onder druk staat. De nood aan nabije en fysiek toegankelijke basisdiensten is dan ook blijvend. Een nabije, laagdrempelige dienst biedt altijd de mogelijkheid om het gesprek aan te gaan, om het verhaal achter de vraag te leren kennen en om in te spelen op onverwachte omstandigheden.

6. WE VERSTERKEN DE REGIONALE PLATFORMS

Een onderdeel van het Vlaams Actieplan 2020-2024 is de oprichting van regionale platforms Sterk Sociaal Werk. Uit de eerste ervaringen hiermee blijkt dat sociaal werkers nood hebben aan ontmoeting en uitwisseling op lokaal niveau vanuit de krachtlijnen van Sterk Sociaal Werk. In die regionale platforms komen gedeelde kwesties en vraagstukken naar boven, waardoor gemeenschappelijke acties en politiserend werken mogelijk wordt gemaakt. Sociaal werkers inspireren elkaar om aan de slag te gaan met de krachtlijnen van Sterk Sociaal Werk. Door intersectoraal uit te wisselen en samen te werken ontstaan vernieuwende werkvormen. De regionale platforms versterken dus de beroepstrots van sociaal werkers, niet als doel op zich, maar om samen de krachtlijnen te realiseren. De komende periode willen we nog meer inzetten op het versterken en verankeren van de regionale platforms.